

Atli P. Dam, fyrrverandi lögmaður:

Tað varð nevnt heiðin- skapur

- Tað var ikki nøkur løtt avgerð, tá vit í 1977 tóku upp fiskivinnusamstarv við Sovjetsamveldið, sigur Atli P. Dam, sum nú hevur fingið medalju frá russiska fiskivinnuáráðharranum fyri avrikið

RANDI JACOBSEN

at royna hetta samstarv.

Javnaðarmenn taka ikki imóti ordanum, so tá Atli P. Dam, fyrrverandi lögmaður, fekk boðini, at russiski sendiharrin í Danmark kom til Føroya at heiðra hann og onnur fyri leiklut teirra í samstarvinum millum Føroyar og Russland, vildi Atli hava trygd fyri, at medaljan ikki var ein ordan. Ordanir verða ofta givnir fólki, sum t.d. hava røkt eitt starv í mong ár.

Henda medaljan var heldur ikki nakar ordan, men ein viðurkenning fyri eina avgerð, sum eg var við til at taka, so eg helt tað vera rætt at taka imóti medaljun.

Tað eru 20 ár síðan, Føroyar tók upp fiskivinnusamstarv við Sovjetsamveldið. Hetta var nakað eitt nýtt, og Føroyar vóru fyrsta land í vesturheiminum, sum fóru

Vildu ikki vita av njósning

- Tað var ikki nøkur løtt politisk avgerð at taka upp hetta fiskivinnusamstarvi. Politiskt var tað ikki uttan trupulleikar, tí mótsøðan imóti samvinnu við kommunistalond var ógvuliga stór og í og fyri seg væl skiljandi. Teir, sum varaðu av føroyskum verjupolitikki vóru eisini ivasamir við at fáa so nógv sovjetisk skip at arbeiða íni á føroyskum havøki. Tað kundi jú, sum tað óivað eisini hevur verið gjørt, tvinnast saman við njósning, men alt tað royndu vit at skredla burturav og gjørdur russum greitt, at politiskar ætlanir skuldu ikki inn í samvinnuna, sum burturav skuldi vera eitt búskaparligt samstarv fyri at menna fiski-

vinnuna hjá báðum tjóðum. Alt hitt viðkom ikki okkum føroyingum, og tað vildu vit einki hava við at gera.

Nýggj havrættarskipan

Í 1976 høvdu vit skorað á donsku stjórnina at syrgja fyri, at vit ikki gjørdust eftirbátur í fiskimarknúttflytingum.

Men vit kundu ikki taka allan flotan heim, og heldur kki bar til eftir einum degi at beina skip burtur frá teirra vanligu fiskileiðum. Føroyingar fiskaðu í Barentshavinum, men ikki bar til at halda fram við ongum avtalum hvørki við Sovjet ella Noreg. So hetta trýsti á fyri at útvega avtalur.

Royndist væl

- Tað at vit sum fyrsta landið í vesturheiminum fóru undir hetta samstarvið kom at roynast okkum rættiliga væl, serliga tey fyrstu árin. Sjálvur haldi eg, at í samvinnuni lógu stórir møguleikar fyri at menna samstarvið, bæði við øktum samstarvi og øktari fiskiveiði, gitt nú við sonevndum joint ventures skipanum. Men tann parturin av samvinnuni sveik kanska eitt sindur. Tað er eins og føroyska fiskivinnan meira hevur hugsað um og er farin eftir lötuvinninginum. Líkt er til, at aðrir í dag, eitt nú islendingar og grønlandingar, kunnu fara við einum parti av teimum møguleikum, sum lógu í samvinnuni, vit

byrjaðu.

Wurmbrand

- Sum sagt var tað politiskt vágaverk í teimum árunum at taka upp hesa samvinnu. Nógv varð munt á sonevnd kristilig virðir, og menn gingu og hóreiggaðu sær um hesa samvinnu við heiðinskapin. Mótmælini komu beinanvegin frá ávisum føroyingum, og fleiri okkara munnu minnst ein, sum nevndist Wurmbrand, ið reikaði um alt landið og tosaði um sovjetisku fangarnar, sum vit vóru við til at halda undir jørd. Sjálsagt høvdu vit einki við teir at gera.

Atli Dam heldur, at hesi 20 árin, síðan fyrsti sáttmálin varð gjørdur, hava báðir partar fingið rættiliga væl burturúr. Hann nevnr m.a. svartkjafin, sum annars lítið varð gjørt við, ið nú kom til stórra gagns, við tað at russar høvdu stóran áhuga fyri honum, og vit kundu fáa tosk afturfyri uttan annars at missa nakað.

Skilltu ikki týðningin

- Tað tók drúga tíð at fáa allar føroyingar at venja seg við hesa samvinnu. Eg minnst, at so seint sum mitt í 80-árunum, tá Kristiligi Fólksflokkurin sat í landsstýrinum árin 1985 til 1989, tá høvdu vit trupulleikar við at víkka løyvið hjá russum at koma í føroyskar havnir at umskipa o.s.fr.. Tað skuldi nokkso nógv til, aðrenn øll vóru sannførd um, hvussu virðismiki hetta búskaparliga samstarvið var.

Atli Dam sigur, at tað ongantíð vóru trupulleikar við at fáa vinnulívsfólkini at taka undir við samstarvinum. Tvørturímóti luttók vinnan altíð í samráðingunum.

Vinnan fataði

- Eg hugsi, at umboð fyri vinnuna til einhvørja tíð kunnu vátta, at tað frá føroyskari síðu varð gjørt nógv yri at strika undir, at her vóru ongar ætlanir, sum kundu binda Føroyar politiskt inn í framtíðina. Tað visti seg eisini, at seinni fingi onnur lond áhuga fyri samvinnu við russum, og Sovjet fekk fleiri og fleiri fiskivinnuavtalur við onnur lond, til seinast eisini við Felagsmarknaðin.

Atli Dam heldur tað vera ilt at siga, hvussu verður við samvinnuni frammyr.

Eftirlit er neyðugt

- Tað tykist liggja í kortunum, at tað demokratiska Russland hevur samvinnu fyri neyðini, eitt nú um at menna nýggja tøkfrøði, nýggj virki og nýggj skip. Tungt er hjá teimum einsamøllum at gera hetta, og tað má tí í stóran mun gerast í samvinnu við vesturlendsk feløg. Har eru vit ikki so væl fyri beint nú. Min hugsan er tó, at tað framvegis eru møguleikar, men teir mugu umsitast á slíkan hátt, at tað verður undir strongum eftirliti frá stýrunum í báðum londum, bæði av okkara landsstýri og russisku stjórnini. Tað ber ikki til, at tilvildarlígrar privatpersonar sleppa at samvinna við meira ella minni ivasamar bókur í Russlandi. Vit vita jú, at tað er ein ávis russisk mafia, sum býður seg fram, og á føroysku hálfuni eru eisini mangir, sum eru til reiðar at fara eftir lötuvinninginum heldur enn at menna eitt langtíð varandi samstarv undir eftirliti av tí almenna. Spannandi verður at síggja, um tað fer at eydnast, ella um aðrir fara avstað við vinninginum, sigur Atli P. Dam.

Atli P. Dam og Bozena Rasmussen vórðu bæði heiðrað fyri avrik síni í samstarvinum millum Føroyar og Danmark. Atli Dam fyrri at hann sum lögmaður í 1977 tók stig til fiskivinnusamstarv millum Føroyar og Sovjetsamveldið, og Bozena Rasmussen hevur í árávis verið tulkur og hevur tí eisini verið við í mongum samráðingum. Tá Atli P. Dam friggjadagin fekk sína medalju, var fylgiskjalið skrivað á russiskum, sum Bozena so týddi Mynd: Jens Kr. Vang

Kommunistaræðslan var stór serliga tey fyrstu árin. Mangt eitt spurnartekin varð sett við, hvat sovjetisku skipini við Føroyar mungu gera, og landssteyrið varð lagt undir at hava meðabýrgd av teimum, sum vórðu hildin undir jørd í Sovjet